

Un tossenc de soca-rel

Vicenç Esteban Darder, enciclopèdia vivent de la cultura popular de Tossa de Mar

La família Darder és una nissaga amb profundes arrels a Tossa que arrenquen de més de vuit-cents anys enrere. Ha tingut un pes específic en el desplegament de la vila en molts àmbits, la majoria de caràcter musical o cultural en sentit ampli.

JOAN DOMÈNECH I MONER > TEXT

El darrer representant de la família, i que constituïa, ell sol, una autèntica institució, va ser Vicenç Esteban Darder, que ha mort fa poc, el 17 de setembre de 2014, als 84 anys. Tossa ha quedat orfe d'una persona sàvia, extravertida, amable, entregada als altres sempre que feia falta. La seva saviesa destacava, sobretot, en el camp de la cultura popular. Era una enciclopèdia vivent per explicar llegendes, esdeveniments pretèrits, acudits, motius ancestrals, cantar cançons i recitar poesies. El seu cervell estava amarat d'història i d'esperit tossencs, tot i que, per ironies de la vida, no havia nascut a Tossa, ara veurem per què.

En Vicenç era fill de Libori Esteban Maqueda i de Roser Darder Marquès. El pare era carabiner i, durant el temps que va estar destinat a Tossa, va conèixer la que seria la seva esposa. Recent casats, va ser destinat al Masnou, al Maresme, i allà va néixer la primera filla, la Maria Esteban Darder, el dia 16 de juliol de 1926, encara ara vivent. De Masnou va ser destinat a Calonge, i allà el matrimoni va tenir la parella: va néixer en Vicenç Esteban Darder, el

nostre protagonista, el 20 de juny de 1930. De Calonge van retornar un curt temps a Tossa, després van anar a Vilamaniscle i, finalment, a Figueres. En esclatar la Guerra Civil, Libori Esteban va ser enviat al front i allà va morir. La família, llavors, procurà tornar a Tossa, prop dels seus, per trampejar la situació i trobar més ajudes. Des de llavors, en Vicenç ja no se'n va moure.

Els seus oficis

De jove, va treballar a la barberia que la família tenia, des del temps del seu avi, al carrer de Sant Elm, prop de l'església. Un seu oncle, que portava l'establiment, feia alhora de corresponsal de banca. Amb el temps, el local de la barberia, renovat, es convertí en sucursal del Banc Central, i Vicenç Este-

ban passà a ser-ne el director. Hi treballà fins que es va jubilar.

Ell vivia a la casa número 11 del carrer de Sant Pere, que era just el de sota i es tocava, d'esquena, amb el banc. L'immoble li havia deixat el seu oncle i padrí Pere Darder Marquès. Aquella casa era com un petit museu i arxiu. La gent la coneixia per can Pere Jan —el nom del besavi d'en Vicenç— i tenia l'aspecte de la típica casa de la gent de marina que vivia una mica del mar i una mica de la terra. Tothom era un xic pescador i un xic terrassà. Quan visitaves en Vicenç a casa seva et sorprenia una imponent premsa antiga de vi que senyorejava l'entrada. En els darrers temps, però, passava un poc desapercebuda perquè en Vicenç, xacrós ja per l'edat, evitava haver de desplaçar-se massa sovint i havia instal·lat al voltant seu, en aquell rebedor on feia vida, tot de prestatgeries amb llibres, papers, programes, solfes i un llarg etcètera. En Vicenç tenia totes les novetats editorials. Dotat d'una bonhomia extraordinària, no gosava mai dir que no quan li proposaven l'adquisició d'alguna obra amb la qual podia impulsar el desplegament de la cultura catalana, i llibres i revistes i documents de tota

La seva saviesa destacava, sobretot, en el camp de la cultura popular. Era una enciclopèdia vivent per explicar llegendes, esdeveniments pretèrits, acudits...

>> *Vicenç Esteban Darder*
(Calonge, 1930 - Tossa, 2014).

mena s'apilonaven en ordenat desordre (!) damunt cadires, taules i altres mobles l'existència dels quals només s'intuïa com a element de suport. Fer la xerrada amb en Vicenç, en aquell ambient i sense pressa, impactava. En un sofà que tenia relativament pròxim hi guardava tot l'arxiu familiar de solfes. La família Darder havia constituït una institució musical a Tossa. Val la pena fer una repassada a la seva nissaga i demostrar el perquè d'aquesta activitat molt important en determinats moments.

Els avantpassats

El besavi matern de Vicenç Esteban va ser Pere Darder, conegut, com hem dit, com a Pere Jan, que alternava la feina de serraller amb la de terrassà i que era un reconegut capdanser del contrapàs. S'havia casat amb Antònia Rita Dellunder i Juher, coneguda com a na Tona Rita, una dona de tremp, treballadora, enèrgica, que tot i ser de casa modesta havia aconseguit saber llegir i escriure, cosa no gaire habitual en aquells temps.

I és que, ja des de petita, s'havia hagut d'espavilar perquè la família havia quedat sense el cap de casa, el mariner Joan Dellonder, el qual, com tants petits herois d'aquella època de la marina vuitcentista catalana, havia mort en un naufragi, davant les costes de Florida, devorat —segons s'explica— pels cocodrils. La vídua, Rita Juher, i la filla, l'esmentada Antònia Rita, van haver d'obrir-se camí com van poder. Acostumada a fer seguir moltes coses, quan va estar casada amb Pere Darder l'Antònia Rita també

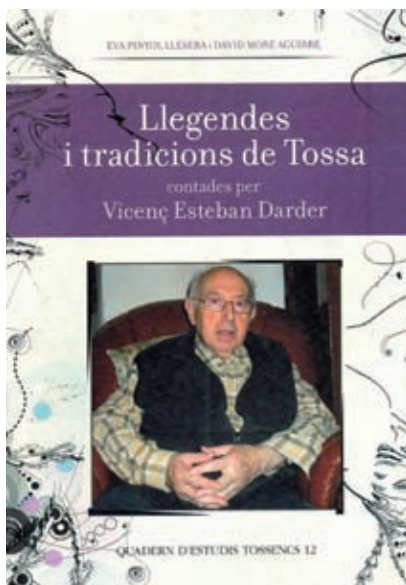
Dotat d'una bonhomia extraordinària, no gosava mai dir que no quan li proposaven l'adquisició d'alguna obra amb la qual podia impulsar el desplegament de la cultura catalana

va complementar els ingressos del marit portant una dispesa per la qual van passar diversos estadants, un d'ells el músic de Castelló d'Empúries Narcís Frigola Fajula (1842-1892?). Frigola, un home llavors d'uns quaranta anys, pertanyent a una família de gran tradició i prestigi musicals, —amb organistes, mestres de capella, violinistes, compositors, directors d'orquestra, etc.— devia haver vingut cap a la Costa Brava sud atret pel desplegament econòmic que havia proporcionat la indústria naval i la del suro. A Tossa va començar donant lliçons particulars de música i, segons sembla, fou organista de la parròquia i va estar un temps contractat per l'Ajuntament per impartir ensenyament musical a la mainada. En moments de lleure, i per compensar el bon tracte dels dispesers, també va ensenyar música als fills de la família Darder Dellonder. En efecte, Pere Darder i Antònia Rita Dellunder havien tingut cinc fills: en Josep (l'hereu), en Vicenç, en Narcís, l'Enriqueta (que es va casar amb el taper Jaume Mont el 1876 i

a principi del segle xx va anar a viure a Extremadura, junt amb altra gent de la vila, per fer funcionar allà una fàbrica de suro de l'empresari tossenc Torrelles) i la Carmeta, que també es va casar amb un taper, Eusebi Moré Puig, el 1868, i, posteriorment, van anar a viure a Sant Feliu de Guíxols. Josep Darder Dellonder va arribar a tocar la tenora. Vicenç Darder Dellonder, el violí i la flauta, i componia tan seriosament que diuen que ningú volia tocar la seva música perquè era difícil. Narcís Darder Dellonder (1861-1934) fou el més actiu i prolífic. Tocava tota mena d'instruments, i el 1920 va fundar a Tossa una Escola de Música. Als anys trenta va crear l'anomenada Orquestra dels Petits, dirigida, després, pel seu fill Joan Darder Oliver, i encara, més tard, l'orquestra Mon-llor Jazz, amb els seus deixebles, alguns dels quals, passada la guerra, es van reagrupar per formar, l'any 1944, l'orquestra Turissa, que va durar fins al 1957.

Deixeble de Brosa

L'esmentat Vicenç Darder Dellonder, que es va casar amb Maria Marquès Camps, va ser l'avi de Vicenç Esteban Darder. Els gens devien fer el seu paper. En Vicenç, el que ara ens ha deixat, tampoc fou una excepció dins d'aquesta nissaga musical. Alguna nota devia aprendre dels seus familiars, però, sobretot, de petit, va rebre lliçons d'Antoni Brosa Vives, destacat violinista (la Canonja, Tarragona, 1896 - Londres, 1979), que passava llargues temporades a Tossa junt amb la seva família, població que, en aquells temps, pel fet de ser punt de trobada de molts estrangers, li servia de pont de contacte amb Anglaterra, gràcies, a més, a l'amistat que mantenia amb Robert Gerard (Valls, 1896 - Cambridge, 1970) i amb Josep Ricard i Matas (Barcelona, 1893-1978). Així, doncs, Vicenç Esteban tenia, també, formació musical i això explica la seva dedicació al cant formant part de la Coral Tossenca. La seva veu timbrada destacava, també, a l'arribada del Pelegrí, l'endemà de sant Sebastià, quan, a la porta de l'ermita dels Socors, llegia el salconduit amb la frase definitiva: «S'ha complert el vot». Ell mateix, a continuació, iniciava el cant dels Goigs del Pelegrí: «Ja s'ha complert el vot dels avis / i han perfumat tots els

>> Eva Pinyol i David Moré han compilat les llegendes i tradicions de Tossa que explicava Vicenç Esteban.

camins...». A les misses solemnes, també la seva veu destacava entre els components del cor parroquial. El dia de les seves exèquies, mentre estava encara de cos present, va ser emocionant escoltar la seva veu, en un moment de la missa, cantant «El noi de la mare». Algú va aprofitar, encertadament, una gravació que havia deixat feta. També havia format part dels Amics de la Música.

Membre actiu de la vila

En Vicenç, però, va fer moltes coses més que cantar. Va estar involucrat en els moviments culturals i socials destinats a divulgar el nom Tossa. Va ser membre, per exemple, del Centre d'Iniciatives i Turisme. El 1966 fou nomenat director del Museu Municipal de Tossa, una institució carismàtica que recull el record, sobretot, de l'època dels Marc Chagall i companyia, en què es parlava de la vila com de «pa-

La seva veu timbrada destacava a l'arribada del Pelegrí, l'endemà de sant Sebastià, quan, a la porta de l'ermita dels Socors, llegia el salconduit amb la frase definitiva: «S'ha complert el vot»

radís blau» i de «Babel de les Arts». En l'exercici d'aquest càrrec passà per algun mal tràngol, sobretot quan tingué lloc el robatori d'obres destacades de la col·lecció i hagué de moure tots els ressorts per recuperar les pintures sotretes. Afortunadament, aconseguí recuperar-les. Cessà de director l'any 2008. Va ser, també, fundador i director del grup de teatre Xixanet, l'activitat del qual va ser molt notòria entre 1970 i 1980. El 1982 va participar en la fundació del Centre d'Estudis Tossencs, entitat que, darrerament, encara presidia. El 1983 va ser dels interessats en la història que van contribuir a fundar el Centre d'Estudis Selvatans, una entitat similar a la tossenca però amb un àmbit comarcal i, per tant, més ampli.

Ens ha deixat un erudit

Fins a l'últim moment exercí d'erudit local i fou un referent per a qui volia saber coses de Tossa. Als darrers temps es movia amb molta dificultat. Pujar l'escala per anar a dormir li era un calvari. Per això feia tota la vida que podia a la planta baixa i convertia l'entrada de la casa en un rebedor on atenia els amics que, ara un, ara l'altre, s'anaven succeint per donar-li conversa i mantenir-li la il·lusió de viure. Però un dia o l'altre la naturalesa debilitada havia d'acabar fallant. Va morir solter i sense descendència directa. Fou acomiadat amb molta assistència d'amics a les cinc de la tarda del dia 18 de setembre i va ser enterrat al nínxol familiar, a la part antiga del cementiri municipal, aquella necròpolis curiosa que està enganxada, pràcticament, a l'estació d'autobusos, al costat de la qual, també, hi han construït el tanatori. El visitant que recorre les instal·lacions va passant davant les taquilles dels serveis de transport i va llegint les successives destinacions: Lloret, Girona, Barcelona... I, de cop, gira la cantonada i es troba amb un rètol: tanatori. És, de fet, el punt d'arrencada del viatge final. Aquest acudit li hauria fet gràcia, a en Vicenç. L'hi dedico com a pinzellada final d'aquest reportatge sobre la seva vida, al servei de Tossa i de la cultura.

Joan Domènech i Moner
és historiador.